

УДК 172.2

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Коломієць А.Є.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В цьому дослідженні ми намагались пояснити моральні аспекти політичної відповідальності, їх відмінність від юридичної та соціальної відповідальності. Окреслили різницю між особистісною та політичною відповідальністю та описали юридичні та нормативні джерела контролю політичної діяльності. Запропонували причини тлумачення відповідальності як цінності, яка має бути психічно-моральною характеристикою політичного діяча. Тим самим, надали їй значення етичної проблеми, що потребує подальшого розвитку в політичній етиці. Крім того, вивчили політичну відповідальність в контексті колективної відповідальності та як професійну відповідальність державних службовців.

Ключові слова: політична етика, політична відповідальність, політична діяльність, політичний суб'єкт, колективна відповідальність, етичний кодекс.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми пов'язана з основними завданнями забезпечити взаємодію політики і моралі як регуляторів суспільного життя за для мирного співіснування. Політична відповідальність в сучасному демократичному світі стає невід'ємною частиною політичної діяльності. Політик, який знаходиться під постійним контролем медіа та громадян, змушений відкрито і публічно відповідати за свої рішення та вчинки. Саме тому, важливо дослідити етичну складову політичної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом тема політичної відповідальності стала надзвичайно популярною в юридичних, політичних, етичних та філософських дослідженнях. В рамках сучасних філософських теорій проблема розглядається такими зарубіжними авторами як Х. Йонас, М. Вебер, Х. Арент, Л. Холмес, Д. Ф. Томпсон та інші. В вітчизняній літературі ця проблема була розроблена в більшій мірі в контексті політології в працях І. Кресіної, С. В. Балан, Г. Малкіної.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дивлячись на велику кількість досліджень, ми бачимо, що жодне з них не дає вичерпного аналізу проблеми політичної відповідальності як етичної проблеми. Саме тому, існує потреба визначення місця політичної відповідальності в сучасній прикладній етиці.

Мета статті полягає у етико-філософському аналізі відповідальності, визначенні специфіки політичної відповідальності в сучасному світі, дослідженні її моральних аспектів.

Виклад основного матеріалу. Відповідальність в сучасній системі знання виступає як досить складне та багатокомплексне поняття. Його значення є сталим, але контекст тлумачення безпосередньо пов'язаний зі сферою застосування. Поняття відповідальності широко використовується в юридичній сфері, у філософії та етиці, а в зв'язку з розвитком глобалізаційного підходу досліджень, стала важливою частиною екології, політики та економіки. На сьогоднішній день, проблема відповідальності безпосередньо пов'язана з дискусіями щодо співвідношення політики та моралі як регуляторів суспільного життя, подальшого майбутнього людства та спробами інституціоналізації моралі. Існуючи на сьогоднішній день теорії, по-різному пояснюють природу політичної відповідальності та специфіку її проявів.

В першу чергу, нам треба дати визначення що ж таке відповідальність загалом. «Відповідальність – це відношення залежності людини від чогось (від іншого), що сприймається нею як визначальна основа для прийняття рішень, прямо або непрямо спрямованих на збереження іншого або сприяння йому. Об'єктом можуть бути інші люди, майбутні покоління, спільноти, а також тварини,

навколишнє середовище, матеріальні і духовні цінності та ін.» [5]. В історії філософії відповідальність пов'язують з вченням про свободу (свободу волі, прийняття рішення, свободу дії), зобов'язання і провини. Свобода – одна з умов відповідальності, відповідальність – один із проявів свободи, зокрема як автономії: людина вправі приймати рішення і вчиняти дії згідно своїх думок та уподобань, але вона повинна відповідати за їх наслідки і не може перекладати провину за негативні результати своїх рішень і дій на інших. Міра свободи людини за-свідчується мірою її відповідальності. У міру розширення кола об'єктів відповідальності в межах своєї свободи, людина долає тісні межі умовностей.

Проблема відповідальності виникає тоді коли ми заперечуємо детермінізм та наділяємо людину свободою волі. Хоча, термін «відповідальність» в філософському контексті почали викорис-тати лише в XVIII столітті, даний концепт був пов'язаний з проблемою свободи ще за часів античності. Так, вже Аристотель охарактеризував зв'язок свободи волі та відповідальності. Філософ не використовує саме поняття «відповідальність», а описує окремі аспекти покарань та винагород як наслідків прояву свободи волі. Людина, за Ари-стотелем, може здійснювати як прекрасні, так і ганебні вчинки, та залежно від того якого характеру був вчинок, людина отримує почесні або покарання. Відповідальність, таким чином, припускає по-інформованість людини щодо умов дії і вимог, які до неї пред'являються. Але не знання вимог, зау-важує Аристотель, в окремих випадках може бути поставлено людині в провину. Окресливши осно-вні ознаки відповідальності, Аристотель сформу-вав новий філософський вектор пов'язаний з про-блемою свободи волі та відповідальності. Надалі в історії філософії його теорія мала продовження в двох напрямках.

Перший, відповідно до якого похвала або осуд були б доцільними, якщо, і тільки якщо, реакція такого роду, призводить до бажаної зміни агента або його поведінки. В такому випадку, детермі-нізм і свобода волі сумісні і така теорія класифі-кується як компатибілізм. Ця течія констатує, що детермінізм не представляє ніякої загрози для моральної відповідальності, оскільки похвала та звинувачення все ще можуть бути ефективним засобом впливу на поведінку іншої людини, на-віть у детермінованому світі. Т. Гоббс, Д. Юм, і Дж. Стюарт Мілль поряд зі стоїками є представ-никами цієї концепції.

Другий, відповідно до якого похвала або осуд застосовувались до суб'єкта, якщо і тільки якщо він заслуговує такої реакції. Тобто, більшість з них вважають, що якщо суб'єкт дійсно заслуго-вує похвали або покарання, то він повинен контр-олювати свої дії, що є несумісним з причинною визначеністю. Представниками даної теорії є ін-компатибілістами. Вони вірять, що детермінізм несумісний зі свободою волі. Прихильниками даної теорії були Епікур, Августин, Т. Рід, і І. Кант.

В XX столітті відбувся новий поштовх в до-слідженні відповідальності. Г. Стросон вважає, що істинність детермінізму не має значення в даному питанні і сама по собі свобода волі аб-сурдна. Він називає таку позицію песимістичною.

Розглядаючи проблему відповідальності Ж.-П. Сартр, підкреслює, що існування – це за-

вжди «брати на себе» своє буття, тобто бути відповідальним за нього, а не отримувати його ззовні з фатуму. Відповідальність не суперечить свободі, вона є її логічним наслідком, що об'єднує низку вчинків у життєвий шлях людини, її біо-графію [6, с 38]. Філософ Ф. Хайдегер виокрем-лює стадії відповідальності залежно від вчинку та його зовнішніх умов. Перша стадія це гене-ралізована відповідальність. Особистість відпо-відальна за будь-які наслідки таких дій, в яких вона брала участь або з якими була пов'язана яким-небудь чином. Друга, власна відповідаль-ність – індивід відповідальний лише за те, що ним безпосередньо зроблено, та при цьому не має різниці між випадковими, навмисними й пе-редбачуваними результатами. Третя стадія це диференційована відповідальність. В цьому ви-падку суб'єкт відповідальний за будь-який пе-редбачуваний результат дії, незалежно від того, був він навмисним чи ні. Четвертою стала усвідомлювальна відповідальність, коли особистість відповідає не тільки за свої наміри та наслідки їх реалізації, але й за значення, яке вона надає зовнішнім факторам і які внаслідок цього так чи інакше впливають на результат дії. І на останок, повна відповідальність – індивід повністю відпо-відальний за процес, результати та наслідки дій, якими б не були умови їх перебігу [2, с. 220].

Отже, навіть якщо існуюча історико-філософ-ська проблематика безпосередньо не спеціалізу-ється на понятті політичної відповідальності, тим не менш, розгляд філософського тлумачення від-повідальності, вказав на деякі теми, які можуть мати ключове значення для розуміння завдан-ня запропонованого дослідження. Філософський аналіз свободи волі та детермінізму демонструє, що роль відповідальності залежить від зовнішніх факторів, багато з яких, знаходяться поза нашим контролем. Також, запропоновані ще Аристоте-лем похвала та осуд, винагорода та покарання, є важливими моральними механізмами в контексті політичної діяльності.

Відповідальність також тісно пов'язана з мо-ральними нормами і цінностями, що регулюють поведінку людини і впливають на людські відно-сини. Від розуміння сенсу та наслідків політич-ної діяльності, від відповідальності за прийняття суспільно-значущих рішень залежить розвиток кожної окремої держави та світу в цілому. Отже, «Політична відповідальність – це вид соціальної відповідальності, що полягає у відповідності дій індивідів, соціальних та організаційних спільнот як суб'єктів політики суспільним вимогам щодо здійснення публічної влади. Основними такими вимогами є моральні і правові норми відповідно до яких можна виокремити морально-політичну та політико-правову відповідальність» [3, с. 48].

Історичний аналіз наукових досліджень пока-зав, що термін «відповідальність» дуже довгий час використовувався лише в контексті політики. Сучасне значення відповідальності виникло лише наприкінці XVIII століття в контексті розгляду відповідальності представників парламенту. Тер-мін виник в межах дебатів про представницький уряд, як, уряд, що має представляти інтереси певних груп людей і тому є відповідальним перед ними. Ключовим питанням дискусії стала транс-формація відповідальності. Єдиний авторитет в

особі монарха поступився місцем органу народного представництва, який виражає волю суспільства і покликаний контролювати як дотримання виданих законів з боку виконавчої влади, так і зміст її діяльності. Вивчаючи етимологію поняття «відповідальності», ми знаходимо перші згадки в «Оксфордському словнику англійської мови», який засвідчує використання даного терміну в дебатах з приводу конституції США (1787), і в текстах англо-ірландського політичного мислителя Едмунд Берка (1796). Так само і Джон Стюарт Мілль досліджуючи проблему відповідальності, в середині дев'ятнадцятого століття, застосовує термін не в контексті свободи волі, а трактує його як основний принцип представницької влади. Велику цінність в дослідженні політичної відповідальності має доробок М. Вебера. Виділення «етики переконання» і «етики відповідальності» дозволили М. Веберу виділити два типи поведінкових орієнтирів. Запропоновані автором нормативно-поведінкові моделі не протистоять, а взаємодоповнюють одна одну. Етика переконання – це абсолютна етика самовідданої спрямованості до досконалості. Автор зауважує, що представник першого типу стурбований важливістю цілей – і не збирається відповідати за характер результатів своїх дій. В етиці відповідальності світ приймається з усіма його недоліками. Прихильники цього орієнтиру приділяють особливу увагу засобам реалізації цілей і готові відповідати за наслідки своїх дій, які можливо передбачити. Автор висуває концепт етики відповідальності в політиці. Для Вебера, політичне покликання потребує уваги до фактів та наслідків дій – а не віри в абстрактні принципи.

Практичний характер, орієнтації на об'єктивні результати обумовлює особливу актуальність етики відповідальності в рамках політичної діяльності. Дискурс про політичну відповідальність довгий час продовжував розвиватися в європейському контексті саме як урядова відповідальність. В зв'язку з активною демократизацією світу межі політичної відповідальності розширилися. Виходячи з цього, кожне рішення суб'єкта, наділеного політичною владою, абсолютно вільно піддається громадській оцінці і є підставою для відповідальності. Сьогодні, на думку політичного соціолога М. Дюверже процес формування безособовості сучасної влади завершився і в результаті цього правителі стали «слугами», «посадовими особами». Уточнюючи цей перехід, Г. Йонас зазначав, що в сучасному світі влада «над» перетворилася у владу «для», чим спровокувала розвиток проблеми політичної відповідальності [7, с. 177]. Зміна представників держави перестала мати відбиток революційності і набула характеру невід'ємної складової сучасного політичного життя. Найважливішою категорією стала «довіра», що представляє собою певний зв'язок між народом та владою, а поряд з процедурами (наприклад, виборами або реалізацією представницькими органами своїх «контрольних» повноважень) саме громадська думка, сформована через засоби масової інформації, стало джерелом «зворотного зв'язку» з політиками. Політик, що втратив довіру суспільства в сучасному світі, приречений.

В сучасній політико-філософській думці концепт політичної відповідальності з одного боку

піддається критиці, з іншого потребує глибокого вивчення. Наприклад, Н. Луман стверджує, що політична відповідальність є лише необхідною фантастикою, на якій тримається політична система. Навіть Джон Данн, один з небагатьох вчених, який інтерпретує політичну відповідальність, переконаний, що політичні концепції, такі як політична відповідальність «безнадійно абстрактні, мають загальний характер і, отже, їх замало по відношенню до неоднорідності та складності фактів з реального політичного життя» [8, с. 381]. На противагу їх критичному погляду, Л. Холмес наголошує про нагальну важливість дослідження політичної відповідальності. Неоднорідність її розуміння і проблема відсутності чіткої теоретичної розробки даного концепту мають негативні наслідки для реальних політичних процесів сучасності. Політична відповідальність заслуговує високої уваги саме тому, що відсутність її як дієвого механізму має нищівні наслідки для держави [9, с. 5].

Слід підкреслити, що політична відповідальність – це насамперед відповідальність політичного діяча (групи). Політик, як публічна особа, має своїм обов'язком приймати рішення та здійснювати вчинки від імені суспільства. Така діяльність змушує політичного актора відмовитись від власних інтересів і чинити на благо свого народу. На жаль, політична реальність демонструє нам багато прикладів, де політик прикриваючись суспільно значущими намірами направляє свої дії на здобуття приватної користі. Саме на ґрунті такого протиріччя виникла проблема «брудних рук». Навіть якщо політик є морально свідомою особистістю і не бажає чинити в супереч загальноприйнятим нормам, в умовах сучасного політичного простору він не зможе відмовитись від прийняття рішень, що будуть суперечити моралі. Саме тому, так звана проблема «забруднення рук» є беззаперечною. Не зважаючи на це, кожен політик демократичного світу знаходиться під постійним контролем суспільства, тому несе на собі тягар відповідальності за кожну помилку здійснену під час своєї роботи. Але важливо розуміти відмінність особистої відповідальності та політичної. В зв'язку з тим що політика є публічною сферою, неморальні вчинки в особистому житті політичного суб'єкта також засуджуються суспільством і діяч навіть може нести покарання. Наприклад, конфлікти в сім'ї чи політичні зради можуть мати великий резонанс в суспільстві, тим самим підриваючи довіру до політика і вимагаючи відповідальності перед народом за особисті помилки. Але, варто зазначити, що така проблема не буде компетенцією політичної відповідальності. На противагу їй, прийняття політичних рішень, що мають негативні наслідки на загальнодержавному рівні, та скоєння незаконних дій будуть предметом політичної відповідальності. Саме тому, досліджуючи дану проблему важливо розмежовувати політичну та особисту відповідальність.

Як було зазначено раніше, політична відповідальність є вужчим поняттям ніж соціальна відповідальність. Вона має відношення лише до певного політично-професійного сектору. Більш того, вона обмежена суто публічно-владною сферою та може застосовуватися лише до політичного суб'єкта. Тому, колективна політична відповідальність можлива лише як відповідальність

певних політичних груп (партій, парламенту, міністерства, тощо). Члени групи які поділяють спільні інтереси або потреби демонструють ознаки групової відповідальності. На сьогоднішній день відомі різні приклади проявів колективної відповідальності в політиці. Коли уряд приймає певне рішення колективно, тоді і відповідальність лежить не на окремій особі, а на всьому колективі. Найяскравішим випадком в політичній практиці є колективна відповідальність кабінету міністрів у Великобританії. Вона припускає обов'язкову підтримку всіма членами уряду рішень, прийнятих кабінетом міністрів і зафіксована на законодавчому рівні. Невиконання даної норми призводить до відставки міністрів. Відповідальність політичної партії як цілого за дії окремих своїх членів, також демонструють даний принцип. Якщо говорити про моральну складову політичної колективної відповідальності, то тут важливо зауважити, що відчуття провини за скоєне всією політичною групою чи окремим представником є індивідуальною характеристикою і стосується кожного індивіда окремо. Ми не можемо вимагати рівного ступеню моральної відповідальності від кожної особи в колективі. Але відповідальність за наслідки перед суспільством, вони можуть нести разом.

Звичайно, в демократичному суспільстві, де політик є представником народу, громадянин теоретично несе відповідальність за вибір суб'єкта влади і за подальші дії свого представника. Прихильником такої точки зору був К. Ясперс. На його думку колективна відповідальність може бути лише політичною: «немає сенсу звинувачувати народ як ціле у злочині, злочинець – це завжди окрема людина. Всі люди причетні до політики тим чи іншим чином. Навіть якщо людина зовсім не цікавиться політикою і не ходить на вибори, «політична відповідальність залишається з нею, бо вона живе завдяки порядку в державі. Поза сучасною державою немає нічого» [10, с. 25]. К. Ясперс запропонував, розуміти колективну відповідальність окремого народу як співпереживанням чи почуттям провини за дії своїх сучасників або предків. Таке почуття є суто добровільним і пов'язано з особистісними моральними цінностями. Цей теоретичний концепт має право на існування і знайшов свій розвиток в політико-філософських концепціях Х. Арент, Х. Д. Льюїса та Г. Йонаса. В політичному житті колективна відповідальність найчастіше стосується таких проблем як расова, сексуальна дискримінація, антисемітизм, тощо. Навіть в цих випадках нам важко казати про відчуття відповідальності всього народу. Доречніше буде казати про відповідальність великих груп громадян, а не всієї країни. Реальна політична практика демонструє нам, що колективна відповідальність нації є досить абстрактною і важко застосована до сучасних політичних процесів.

Як вже було зазначено, політична відповідальність проявляється у вигляді моральної відповідальності та в крайніх ситуаціях стає проблемою юридичної відповідальності. В останньому випадку вона має спиратися на закон, та більшою мірою є негативною. Політично-правова відповідальність пов'язана з наслідками за правопорушення та несе за собою юридичне покарання.

Такими наслідками стають конституційно-правові санкції: усунення з посади, дострокове припинення повноважень чи відставка, скасування дії, заборона діяльності тощо. Юридичні норми мають великий вплив на політичне життя, але створюючи ці обмеження, вони все одно не можуть піднятися над політикою. На жаль, сучасний політичний суб'єкт має вплив на зміни в законі та в деяких випадках може відхилятися від юридичної відповідальності. «Під впливом певних чинників та за відповідних умов можливі (і часто виникають) ситуації, коли особи і цілі колективи свідомо порушують норми права, але притягнення їх до юридичної відповідальності (яке само по собі є формалізованим процесом) не відбувається. Приміром, незаконність рішень або дій суб'єкта, який має владні повноваження потребує офіційного визнання. Інакше вони вважаються законними і підлягають виконанню, безвідносно наочної суперечності матеріальним або процесуальним вимогам закону» [4, с. 177].

На протипагу політично-правовій відповідальності, морально-політична відповідальність виступає позитивною і пов'язана з ціннісно-нормативною базою політичного діяча та суспільства в цілому. Її регулятором виступає не закон, а етичні норми і як наслідок суспільний осуд. Т. Аболіна запропонувала тлумачити політичну етику як кодифіковану політичну мораль, «раціоналізований пласт культури», котрий зумовлює сутнісну природу моральних зобов'язань; як професійну етику осіб і груп, які займаються політикою; як науку про політичну мораль, яка існує у формі політико-етичних вчень і доктрин. [1, с. 7]. Специфіка морально-політичної відповідальності полягає в тому, що вона не має чіткого інституціонального характеру, є гнучкою та пов'язана з особистою моральною свідомістю політичного діяча. Вона може проявлятися як індивідуальна та загальноприйнята мораль. Так, політичний суб'єкт може керуватися свої власними моральними цінностями, тільки в тому випадку коли вони не суперечать загальноприйнятим, фундаментальним цінностям. З одного боку можливі ситуації коли політичний діяч усвідомлює потребу взяти відповідальність за свої дії, з іншого боку дуже часто суспільство змушує його до цього. Більш того, морально-політична відповідальність має високе психологічне навантаження, яке полягає в розумінні політичним суб'єктом масштабів впливу прийнятого рішення чи скоєної дії. Так, Г. Йонас у своїй праці «Принцип відповідальності» порівнює відповідальність політика з відповідальністю батьків, знаходячи загальне в «тотальності» їх відповідальності. Тим самим, мається на увазі, що вищевказані види відповідальності охоплюють собою все буття їх об'єктів, всі їхні сторони – від існування до вищих інтересів. Державний діяч на час свого знаходження при владі в повному розумінні слова несе відповідальність за всю сукупність життя суспільства, тобто, за так зване суспільне благо [7, с. 185, 186].

Політичний діяч, на відміну від пересічного громадянина має робити вибір, що впливає не лише на його життя, а й на життя всього суспільства. Тому що політики діють для нас, вони мають права та обов'язки, що пересічні громадяни не мають, або не мають в тій же мірі. Заради

тих, кого представляє політичний лідер, він погоджується на певні зобов'язання, які покладає на нього служба. Так, від посадових осіб можна вимагати використання сили, брехню, зберігання секретів, порушення обіцянок, все те, що було б неправильно в звичайному житті, але потрібне в політиці за для досягнення державних благ. Проблемним в даному питанні також є те, що політичні рішення досить часто йдуть в розріз з загальноприйнятими та особистісними цінностями, але при цьому можуть мати позитивні наслідки для суспільства в майбутньому. Крім того, часто густо, політичний діяч змушений обирати з двох рівнозначних цінностей. В будь-якому випадку зробивши свій вибір політик сподівається на позитивні наслідки, але не може гарантувати їх.

Політична відповідальність пов'язана, на нашу думку, не з легітимністю влади, а з критерієм довіри, що найкращим чином демонструє нам загострення проблеми відповідальності в сучасному демократичному світі. Ми можемо констатувати, що на сьогоднішній день довіра до політичних діячів знаходиться в кризовому стані. Отже, в зв'язку з тим що політична мораль є досить специфічною сферою і ми не можемо контролювати її в повній мірі, з'являється потреба інституціоналізації моралі. Прикладна етика пропонує застосовувати кодекси державних службовців для контролю виконання норм та принципів політичної діяльності. Етика державного службовця – це система норм та правил поведінки державно-службових відносин, які належать даному суспільству і є нормами загальнолюдської моралі. Таким чином, виділяються норми, що передбачають обов'язок дотримання певних професійних обмежень при реалізації власної політичної функції, а також норми, що регулюють поведінку політичного актора в рамках політичних відносин. Політичні норми можуть бути пов'язані як із виконанням політиком своїх функціональних повноважень, так і визначати його поведінку за рамками його професійної сфери.

Вивчаючи нормативні бази різних країн, які є підставою для настання політичної відповідальності ми простежуємо їх неоднорідність. Крім

того, реальна політика демонструє, що можлива наявність абсолютно різних наслідків у разі порушення однієї і тієї ж політичної норми. Важливе значення має, хто саме стає суб'єктом відповідальності і за яких обставин норма була порушена. Один і той же політичний вчинок в США і в Китаї може мати кардинально різні наслідки і оцінки.

Отже, етичний кодекс є дуже важливою складовою сучасної політики. Він має бути розроблений в межах окремих держав, з акцентами саме на ті норми та цінності, що є важливими для існуючої культури та моралі. Кодекси створюють можливість контролювати виконання норм та вимагають від політичного діяча моральної відповідальності перед суспільством.

Висновки. Отже, політична відповідальність виступає автономним видом відповідальності, що стоїть за специфічної публічно-політичної сфери, та використовує правові та моральні механізми. Політична відповідальність є досить важливою та гострою проблемою сучасної політики, що потребує філософсько-етичного осмислення. Дана проблема стала актуальною з розвитком демократичної моделі правління і на сьогоднішній день знаходиться в стадії теоретичної розробки. Політична відповідальність притаманна лише вузькій професійній галузі і застосована лише по відношенню до політичного суб'єкта, яким може виступати один індивід або група. Політичний діяч, як представник народу має володіти високим рівнем моральних цінностей та приймати відповідальність як морально-психічну характеристику, а не лише як зовнішній примус. В зв'язку з тим що політика є відкритою діяльністю, вона піддається контролю з боку моралі. Завдяки розвитку медіа суспільство отримує більше важелів впливу на політичний процес. Політик має відповідати за наслідки своїх дій та рішень перед громадянами. Лише відповідальна політика може повернути довіру людей, яка зараз знаходиться в кризовому стані. Для контролю політичної моралі, в сучасній політиці використовуються етичні кодекси держслужбовців. Вони допомагали контролювати виконання норм та принципів, що притаманні певному суспільству.

Список літератури:

1. Аболіна Т. Етос і мораль у сучасному світі / Т. Аболіна, А. Єрмоленко, О. Кисельова [та ін.]. – К.: ПАРАПАН, 2004. – 200 с.
2. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К.: «Україна-Віта» – 1995. – 220 с.
3. Малкіна Г. М. Про поняття інституту політичної відповідальності / Г. М. Малкіна // Політологічний вісник: зб. наук. праць. – К. – 2009. – Вип. 44. – С. 169-177.
4. Мельниченко В. Політична відповідальність публічно-владних інституцій у системі соціальної відповідальності [Текст] / В. Мельниченко // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України: наук. журн. – 2011. – № 1. – С. 175-183.
5. Новая философская энциклопедия: в 4 т. [Электронный ресурс] / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В. С. Степин. – М.: Мысль, 2000-2001. – режим доступа: <http://iph.ras.ru/elib/2217.html>
6. Сартр Ж.-П. Стена: избранные произведения / Ж.-П. Сартр. – М.: Политиздат, 1992. – С. 177-194.
7. Йонас Г. Принцип ответственности. Опыт этики для технологической цивилизации / Г. Йонас // М.: Айрис-пресс. – 2004. – 480 с.
8. Dunn John, Interpreting Political responsibility / J. Dunn – Cambridge and Oxford, Polity Press and Basil Blackwell, 1990. Quoted in a book review by D. A. Lloyd Thomas, Mind, New Series, Vol. 100, № 3, 1991. – P. 381.
9. Lorraine Holmes, The Concept of Political Responsibility [Электронный ресурс] / Durham University Press, – 2008 – Durham E-Theses: – режим доступа: http://etheses.dur.ac.uk/3888/1/3888_1449.pdf?UkUDh:CyT
10. Jaspers Karl. Schuldfrage. Von politischen Haftung Deutschlands / K. Jaspers – Munchen: Piper, 1996. – P. 99.

Коломиец А.Е.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

МОРАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Аннотация

В этом исследовании мы пытались объяснить моральные аспекты политической ответственности, их отличие от юридической и социальной ответственности. Очертили различие между личной и политической ответственностью и описали юридические и нормативные источники контроля политической деятельности. Предложили причины толкования ответственности как ценности, которая должна быть психически моральной характеристикой политического деятеля. Тем самым, предали ей значение этической проблемы, требующей дальнейшего развития в политической этике. Более того, изучили политическую ответственность в контексте коллективной ответственности и как профессиональную ответственность государственных служащих.

Ключевые слова: политическая этика, политическая ответственность, политическая деятельность, политический субъект, коллективная ответственность, этический кодекс.

Kolomiyets A.E.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE MORAL ASPECTS OF POLITICAL RESPONSIBILITY

Summary

In this study, we tried to explain the moral aspects of political responsibility, their difference from legal and social responsibility. We outlined the differences between personal and political responsibility and described the legal and regulatory source of political control. We proposed causes of interpretation of responsibility as a value of the mental and moral characteristic of a politician. Thus, it is provided important ethical issues that require further development of political ethics. Also, we studied political responsibility in the context of collective responsibility and professional responsibility of public servants.

Keywords: political ethics, political responsibility, political activity, political subject, collective responsibility, ethics code.